

Jan Antonín Mager

Zaunmüllerové v historii Kandlova Mlýna

Náhrobků z 19. století se na prachatickém hřbitově nezachovalo mnoho. Mezi nimi poutají pozornost dva trojboké jehlany z prachatického dioritu s deskami z bílého mramoru, na nichž jsou německé nápisy. Oba jehlany jsou podobné tomu na Svatopeterské cestě, která vede od města ke hřbitovu. Jehlan stojící mimo pohřebiště je však o hodně let starší, letopočet na něm vytesaný klade jeho vznik do roku 1803.¹ Oba hřbitovní jsou mladší více jak o 70 let. Jeden nese letopočet 1876, druhý vznikl o rok později. Na onom starším z nich nelze dešifrovat příjmení rodiny, nad jejímž rovem byl vztyčen. U druhého, byť částečně i s použitím hmatu, se mi podařilo přečíst vše z obou mramorových desek. Následující řádky věnuji poznatkům, které se k tomuto artefaktu vztahují. Pomník má fundament vysoký 110 cm a široký 54 cm, přibližně na čtvercové základně. Je zhotoven z dioritu. Ze stejného materiálu je na něm postaven trojboký jehlan, u jehož paty měří strany 44-45 cm. Vrchol je osazen koulí, do níž byl v minulosti zřejmě zasazen železný křížek. Celý objekt dosahoval výše asi 3 a 1/4 metru. Na horní mramorové desce je vyryt text:

Dem andenken des
Johann
Zaunmüller
gest. 1877 im 57. Lebensjahre
in trour Liebe geweiht
von seiner trauender Gattin

I. Haara

V překladu:

Památce Johanna Zaunmüllera
zemř. 1877 v 57 letech věku
z věrné lásky věnováno
jeho truchlící manželkou

I. Haara

Menší spodní deska promlouvá těmito slovy:

Aloisia Zaunmüller
gestorben 12/7 1903 im 88 Lebensjahre
O Herr gib ihnen die ewige Ruhe!

Aloisia Zaunmüller
zemřela 12/7 1903 v 88 letech věku
Ó Pane, dej jim věčný klid!

Německé příjmení Zaunmüller (velmi často jej shledáváme ve zkráceném tvaru Zaumüller) je odvozeno od toponyma Zaunmühle. Tento název nesl oplocený, respektive ohrazený mlýn. Mlýnské stavby, povětšinou se nacházející o samotě, poskytovaly ohrazením svým obyvatelům větší bezpečí. V době před II. světovou válkou existovaly na území tehdejší Československé republiky jen čtyři lokality, které nesly název Zaunmühle. Všechny ležely na Šumavě a příslušely k obcím: městu Volary v okr. Prachatice, městysi Chvalšínám a obcím Pernek a Světlík v okrese Český Krumlov. Název Zaunmühle neměl český ekvivalent.²

*Prachatice, hřbitov u kostela sv. Petra a Pavla.
Pomník z dioritu nad hrobem manželů Johanna
a Aloisie Zaunmüllerových. Foto autor, 3. 9. 2015.*

¹ O historii tohoto pomníku jsem psal v příspěvku „Memento mori“, který přinesla Rodopisná revue č. 4 / 2003 na stranách 3-5.

² Chytilův místopis Československé republiky. III. vydání, Praha 1930, s. 1451.

Kdo byl Johann Zaunmüller, nad jehož hrobem nechala vdova po něm vztyčit zmíněný jehlan? Pocházel vskutku z mlynářského rodu. Jeho praděd Franz byl mlynářem v Oticích (Ottetstift), dnes zaniklé vsi v boletickém vojenském prostoru. Tam se narodil jeho syn Mathias, pokřtený 14. února 1754.³ Nepochybně se vyučil mlynářskému řemeslu, které pak ale delší dobu neprovozoval. Přiznal se k Agnes Wastl na selský statek čp. 3 v Mladoňově (Plattetschlag). Byli oddáni 4. května 1779 v kostele sv. Martina v Polné (Stein).⁴ Narodily se jim děti Maria (*1780, † 1785), Gregor (*1783), a Theresia (*1785, † 1785).⁵ Po posledním porodu manželka Agnes zemřela 25. září 1785 na horečku omladnic.⁶

V květnu následujícího roku se vdovec znovu oženil. Jeho ženou se stala selská dcera z Hodňova (Honetschlag) Maria Müller.⁷ Z tohoto manželství se v Mladoňově narodily děti: nouzově pokřtený synáček (*1787, † 1787),⁸ Theresia (*1788), Adalbert (*1790), Maria Anna (*1793), Maria (*1795, † 1796), Josefa (*1797), Johann (*1799, † 1799), Maria (*1800, † 1800), zase Johann (*1802) a opět Maria (*1805).⁹

Mathias Zaunmüller byl v Mladoňově jeden čas i rychtářem, když se mu ale naskytla příležitost získat do vlastnictví mlýn v Prachaticích, využil ji. Dne 24. března 1806 zakoupil od manželů Bartla a Kathariny Schönbauerových za 9800 zlatých t. zv. **Kandlův mlýn** se všemi hospodářskými budovami, zařízením mlýna, poli a údolními i lesními loukami.¹⁰ V Prachaticích se pak roku 1807 narodilo manželům Zaunmüllerovým poslední dítě, syn Martin.¹¹ Mlynářský mistr Mathias Zaunmüller předal 30. července 1813 mlýn se zařízením, všemi pozemky a také dvěma volskými potahy, jedním koněm, dvěma mléčnými kravami a jedním teletem, vše v ceně 8000 zlatých vídeňské měny, synu Adalbertovi.¹² Užíval pak dlouhou řadu let výměnek, zemřel v Kandlově mlýně v nedožitých 89 letech dne 25. října 1842. Vdova po něm se odstěhovala do města, kde v domě č. 63 skonala 27. srpna 1855.¹³

Mlynář Adalbert (~ 14. 12. 1790) si do Kandlova mlýna přivedl nevěstu takřka až po třech letech od doby, co převzal živnost. Jeho manželka se narodila ve Ktiši, kde byla pokřtěna 9. srpna 1793. Tehdy tam její otec Lorenz Wastl provozoval pekařství,¹⁴ v době sňatku byl ale již prachatickým měšťanem. Adalbert a Maria byli oddáni v Prachaticích 1. července 1816.¹⁵ Všech jejich devět dětí se narodilo v Kandlově mlýně. Prvorozenou Johannu (*1817, † 1819) následovala Juliana (*1819), po níž přišel na svět Johann (*1821), pak Maria (*1823, † 1827) a dále Agatha (*1826, † 1827), Franz (*1828), Karl (*1831), Maria (*1832) a Josefa (*1829).¹⁶ Adalbert a Maria Zaunmüllerovi hospodařili ve mlýně do počátku roku 1848, kdy jej postoupili nejstaršímu synu Johannovi a jeho manželce. Adalbert Zaunmüller ovdověl 7. srpna 1871¹⁷ a svoji manželku Marii následoval na věčnost 19. února 1878.¹⁸

³ Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA T), sbírka matrik (dále SM), Fara Horní Planá 3 (NOZ 1741-1777 pro celou farnost) fol. 75b.

⁴ SOA T, SM, Fara Polná na Šumavě 8 (O 1690-1794 pro celou farnost) s. 262.

⁵ SOA T, SM, Fara Polná na Šumavě 4 (N 1751-1812 pro celou farnost) s. 198, 212, 309.

⁶ SOA T, SM, Fara Polná na Šumavě 12 (Z 1779-1827 pro celou farnost), oddíl pro Mladoňov s. 17.

⁷ SOA T, SM, Fara Horní Planá 8 (O 1778-1857 pro celou farnost) s. 257.

⁸ Jako pozn. č. 6, oddíl pro Mladoňov s. 308. Matrika narozených neobsahuje zápis tohoto nouzově křtěného dítěte.

⁹ Jako pozn. č. 5, s. 310, 312, 313, 314, 316, 459, 461, 465.

¹⁰ Státní okresní archiv v Prachaticích. Archiv města Prachatice, Kniha tržová na domy lit. K, 1727-1866, sign. II-342, fol. 1738a-1739b. Manželé Schönbauerovi drželi mlýn po dobu pouhých 13 měsíců, předtím jej vlastnila rodina Kandlů, po níž mlýn obdržel jméno, plných 96 let.

¹¹ SOA T, SM, Fara Prachatice 6 (N 1800-1815 pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro předměstí fol. 38.

¹² Jako pozn. č. 10, fol. 1739b-1742a.

¹³ SOA T, SM, Fara Prachatice 18 (Z 1821-1873 pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro předměstí fol. 46, oddíl pro město fol. 70.

¹⁴ SOA T, SM, Fara Ktiš 6 (N 1784-1810 pro celou farnost), oddíl pro Ktiš s. 9.

¹⁵ SOA T, SM, Fara Prachatice 16 (O 1742-1828 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro město fol. 51.

¹⁶ SOA T, SM, Fara Prachatice 7 (N 1816-1850 pro Prachatice město a předměstí) fol. 6, 13, 21, 27, 34, 42, 50, 58, 77.

¹⁷ Jako pozn. č. 13, oddíl pro předměstí fol. 109.

¹⁸ SOA T, SM, Fara Prachatice 19 (Z 1874-1899 pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro předměstí fol. 34.

Syn Johann (~ 16. 7. 1821) byl také mlynářem. Oženil se v Prachaticích 17. ledna 1848 s Aloisií, tehdy 31 letou dcerou prachatického řezníka Karla Wimberského.¹⁹ Následující den po sňatku byl novomanželům připsán Kandlův mlýn v ceně 5200 zlatých konvenční měny.²⁰ Manželství ale zůstalo bezdětné. Johann Zaunmüller se nedožil 56 let, zemřel na blížeji nespecifikovanou rakovinu po delším trápení 21. května 1877.²¹ Paní Aloisie vedla s najatým služebnictvem hospodářství a mlýnský provoz ještě několik let. V roce 1888 však mlýn s cca 16 hektary pozemků prodala pensionovanému vrchnímu řediteli velkostatků hraběte Harracha Čeňku Bedřichu Danzerovi a jeho manželce Gabriele rozené Langhansové.²² Za jejich působení se z Kandlova mlýna stalo proslulé letovisko Kandlův Mlýn. To je ale již jiná kapitola. Vdova Aloisie Zaunmüllerová žila pak ve vnitřním městě, kde v domě čp. 110 skonala 12. července 1903 ve věku 87 let.²³ Pohřbena byla dva dny poté ke svému manželovi pod pomníkem, který nechala více jak před čtvrt stoletím zhotovit.

Zbývá snad jen se zmínit o kamenické dílně, která vytesala oba jehlany nacházející se na prachatickém hřbitově. Na mramorových deskách jsem přečetl signaturu I. Haara. Toto příjmení se v Prachaticích vyskytovalo a v německých textech je uváděno v podobě Haara, v českých Hára.²⁴ František Hára (Haara) byl kamenický mistr, narozený 26. listopadu 1840, syn Jakuba Hóry ze vsi Hořelic u Unhoště a matky Marie rozené Böhm z Křišťanova. Byl oddán ve Lhenicích 19. února 1867 s Rosalií, dcerou po zemřelém Tomáši Sýkorovi, chalupníku z (Třešňového) Újezdce čp. 8.²⁵

V roce 1875 byl již usedlý na prachatickém předměstí. Pomocníka mu zřejmě dělal bratr Theodor, který se do Prachatic přizemil v roce 1870, tehdy byl profesí sklenář.²⁶ František měl syna Václava, který byl později také kameníkem. Křestní jméno žádného z nich však nezačínalo literou I. Buď jsem písmeno chybně dešifroval, anebo ono „I“ znamená něco jiného, než počátek křestního jména. Pak mne napadá pouze jediné: Industrie Haara.

Letovisko Kandlův Mlýn ve dvacátých letech 20. století. Fotografie z archivu autora.

Kandlův Mlýn od Krumlovské silnice, 80. léta 20. století. Foto Stanislav Trůbl, archiv autora.

¹⁹ SOA T, SM, Fara Prachatice 14 (O 1829-1884 pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro předměstí fol. 22.

²⁰ Jako pozn. č. 10, fol. 1746b-1748b.

²¹ Jako pozn. č. 18, oddíl pro předměstí fol. 25. Johan Zaunmüller byl zaopatřen již 4. března 1877, smrt jej zastihla až po více jak 2 1/2 měsících.

²² Opis vzpomínek Gabriely Danzerové roz. Langhansové v archivu autora.

²³ SOA T, SM, Fara Prachatice 20 (Z 1900-1925 pro Prachatice) fol. 27.

²⁴ Rod měl s největší pravděpodobností jihočeské kořeny.

²⁵ SOA T, SM, Fara Lhenice 37 (O 1786-1893 pro Třešňový Újezdec), s. 58-59.

²⁶ Jako pozn. č. 19, oddíl pro město fol. 76.